

Slovo k povzbuzení na neděli 28. února 2021, na Druhou neděli postní – B
Biblická čtení: Gn 22,1-2.9a.10-13.15-18; Ž 116; Řím 8,31b-34; Mk 9,2-10

Milé sestry, milí bratři,

protože až od třetí neděle postní se začnou evangelijní čtení lišit dle jednotlivých liturgických cyklů s jejich důrazy (v cyklu A je to příprava na křest a obnovu křestního vyznání, letos je to důraz na kajícnost a pokání, v cyklu C je akcent na prohloubení duchovního života), na druhou neděli postní rok co rok slyšíme evangelijní svědectví o téže události, o proměnění Páně na hoře: Pán Ježíš vzal tři ze svých učedníků, Petra, Jakuba a Jana na vysokou horu (tradici ztotožňovanou s horou Tábor), aby byl před jejich zraky proměněn. Zazáří jim jeho Boží sláva, sláva Božího Syna, jakož i to, že Kristus je skutečně naplněním celého Zákona (proto s ním vidí Mojžíše) i proroků (proto Eliáš). Tři apoštolové mohou spatřit, jak jim z Ježíšova lidství zazáří jeho Božství, mohou tak zakusit cosi z nebeské blaženosti («je dobře, že jsme tady»). I proto, aby až sestoupí z hory, až přijdou chvíle těžké a chvíle temnot, čerpali z této vzpomínky Boží sílu k následování Pána Ježíše i tehdy. Stalo se tomu tak jednou za přibližně tři roky Ježíšova veřejného působení. Ne nepodobně tomu bude i u nás, v naší vlastní duchovní zkušenosti...

Evangelium sice tedy každoročně svědčí o téže podivuhodné události, byť dle sepsání buď podle Matouše, Marka nebo Lukáše, liší se však dvě biblická čtení předcházející, čteme úryvky vlastní jednotlivým liturgickým cyklům. Letos je tak svědectví o proměnění Páně v prvním čtení předznamenáno úryvkem z knihy Genesis, Abrahámovou zkouškou; má obětovat svého jediného syna Izáka. Snad jen málokterý starozákonní příběh vzbuzuje tolik otázek a možná i emocí. Ostatně o jeho výraznosti a zájmu o něj svědčí i bezpočet výtvarných ztvárnění, zvláště v barokní dramatičtější. Jak může Bůh Abraháma takto šíleně zkoušet, nepopírá svou zkouškou v očích Abraháma sám sebe, je opravdu nutné Boží svrchovanost takto chápat? Jak máme danému textu rozumět?

Starý zákon je svědectvím o teprve postupném poznávání Boha na základě dějinné zkušenosti s ním, na základě Božího postupného zjevení se v dějinách spásy. Plnost Božího sebezjevení přichází ovšem až v Zákoně novém, až skrze Ježíše Krista. Přičemž postupné zrání biblického poznání Boha, zrání zkušenosti s ním se netýká jen toho, jaký Bůh je, ale i celého vztahu s ním, všech způsobů následování, komunikace s ním, bohoslužby.

V tomto ohledu jedna z možných interpretací Abrahámovy zkoušky je její čtení jako svědectví o velkém posunu v náboženském smýšlení Izraele: Abrahám mohl být do té doby přesvědčen, jak tomu bylo ve velké části dobových kultur a náboženství, že Bohu musí být obětováno to nejcennější, co člověk má, tedy především prvorozený syn. V některých kulturách tomu bylo i tak, že je obětován ne hned po narození, ale třeba až na začátku dospívání, aby oběť bohům byla ještě větší. Tak mohl smýšlet i Abrahám, mohl být přesvědčen, že mu to přikazuje sám Bůh, šel s bolestí v srdci a v poslušnosti svému náboženskému přesvědčení vykonat oběť prvorozeného syna, ale Bůh sám mu v tom prostřednictvím anděla zabránil. Zjevil mu, že není třeba lidských obětí, že stačí zástupná, zvířecí; proto beránek v křoví, proto pak ustanovení mojžíšského Zákona, že za každého prvorozeného chlapce je třeba přinést dvě hrdličky nebo dvě holoubátka, proto tomu tak bylo i po narození Ježíšově.

Toto vysvětlení má jistě cosi do sebe, bude na něm patrně i mnoho pravdivého. Určitě také není bez duchovního potenciálu: Mimo jiné nám přeci připomíná, jak je to stále Bůh, který očisťuje a prohlubuje naše poznání sebe samého, necháme-li se jím vést a osvěcovat. Potřeba stálého očisťování a prohlubování poznání Boha totiž platila nejen v době před Kristem, v době Starého zákona, ale nějak – i přes plnost Božího zjevení – platí stále, i po Kristu, a to jak ve smyslu osobního stále hlubšího poznávání Boha, tak i společného v církvi. Každý z nás je totiž – aspoň v jistém smyslu – jakýmsi ztělesněním celých dějin, je „světem v malém“. A

tak jakási cesta od Starého k Novému zákonu, cesta ke stále plnějšímu poznání Boha i na základě naší vlastní osobní dějinné duchovní zkušenosti se nás nějak týká také.

Je dobré si tedy i toto možné čtení dnešního starozákonního úryvku připomenout, zvláště pokud může naznačit aspoň nějaké vysvětlení nepochopitelnosti Abrahámovy zkoušky ve smyslu, že to bylo spíše Abrahámovo archaické náboženské přesvědčení, které vkládalo do úst Božích pokyn zabít Izáka, přesvědčení, které Bůh použil, ale zároveň očistil.

Určitě by ale nebylo dobré jen u tohoto vysvětlení zůstat. Zvláště když přeci jen může až přespříliš znevážit ono úvodní «Bůh zkoušel Abraháma a řekl...».

Starší církevní otcové se nepokoušeli řešit palčivou otázku, jak Bůh mohl Abraháma takto krutě zkoušet – Bůh je prostě svrchovaný Bůh, a když něco činí, ví, proč tak činí, a vždy tak dobře činí – , ale četli ve starozákonním příběhu především předobraz Zákona nového: Izák je předobrazem Krista. Jako Izák je synem Abraháma, tak Kristus je jednorozeným Synem Otce, Izák má být obětován, Kristus také, Izák si sám na zádech nese dřevo k oběti, Kristus si nese dřevo břevna kříže, Izák poslouchá Abraháma, Syn Otce, Moria je Golgota. Izák je nakonec zachráněn a s ním celé jeho potomstvo, to je předobraz Kristova zmrtvýchvstání a naší spásy. Četba příběhu o obětování Izáka jako předobrazu Kristovy oběti je bezpochyby asi nejdůležitější a nejkrásnější četba dnešního úryvku, ostatně nevylučuje se ani s interpretací předešlou a ani v zásadě nepopírá historicitu Abrahámovy tajemné zkoušky, onen historický smysl Písma.

Číst v oběti Izáka především předobraz oběti Krista je duchovně bezpochyby také důležitější než nekonečné spekulování o tom, proč asi byl Abrahám tak strašně zkoušen a jak je to možné; to musí asi zůstat tajemstvím. Alegorická četba nám nejen dovoluje vnímat, jak Kristův kříž se udal opravdu «podle Písem», ale především nám připomíná nepochopitelnost a velikost Boží lásky, živí naši naději a důvěru v Boha. «Když ani vlastního Syna nešetřil, ale vydal ho za nás za všechny, jak by nám s ním nedaroval také všechno ostatní» slyšíme dnes ve druhém čtení z Listu Římanům. A je opravdu dobré toto základní křesťanské vyznání, nejhlubší důvod, proč o Bohu vyznáváme, že je Láska, aspoň občas nepovrchně zaslechnout, zopakovat si je...

Alegorii – kdo je kdo a co je co – můžeme ale číst ještě trochu jinak. I když celý starozákonní příběh směřuje k tomu a jednotlivé detaily na to ukazují, že především Izák je skutečně předobrazem Krista, nakonec to ale přeci není Izák, kdo je zabít, ale onen «beran, který se chytil za rohy v křoví». Ten je nakonec obětován, Izák je zachráněn, vrácen do života. Tím se i ten beránek v křoví stává předobrazem Krista ukřižovaného, možná nakonec největším, zatímco Izák se tak spíše stává předobrazem nás samotných, zachráněného lidstva. Křovím pak mohou být lidské úklady a nepřijetí, které Božího Syna přivedly na kříž, jimiž se sám pro naši spásu nechal chytit, do kterých se z lásky k nám dobrovolně nechal uvěznit.

A to je možná co do naší životní praxe zvláště oslovující možnost výkladu: Čím více se – i navzdory svým stálým pádům a slabostem – budeme v životě podobat Izákovi, čím více se necháme vést Otcem a vezmeme v poslušnosti na svá ramena svou otýpku kříže, tím spíše můžeme být zachráněni Beránkem. Tím intenzivněji možná můžeme také spatřit jeho Boží slávu a být jí uchvázeni. Hory Moria, Tábor i Golgota jsou si v obrazné četbě možná velmi blízké...